

”אם למקרא” ו”אם למסורת”

שיעור זה קשור לכלל:

מחלוקת שאיננה סימטרית

תמצית השיעור: הביטויים ”מקרא ומסורת” אינם עומדים זה מול זה, והשימוש בהם מלמד על שורשה של כל דעה. האם עצם מסירת התורה הוא העיקר, או שהמפגש של התורה עם האדם ומציאותה בישראל הוא העיקר.

בכמה מקומות נחלקו חכמים בדרך הלימוד של פסוקי התורה - האם ”יש אם למקרא” או ”יש אם למסורת”¹, וכפי שפירש רש”י (סנהדרין ד’ ע”א):

יש אם למקרא - בטר קרייה אזלינן, דהיא עיקר... למסורת - שנמסרה כתיבתו לכתבו חסירה.

האומר ”יש אם למסורת” הולך אחר הכתיב, והאומר ”יש אם למקרא” הולך אחר הקרי. מחלוקת זו אינה סימטרית, והדעות בה אינן עומדות זו מול זו. מול הדעה ש”יש אם למקרא, צריך היה לומר: ”יש אם לכתיבה”. מדוע שינה התנא לומר ”מסורת”? ועוד, וכי הקרי לא נמסר ממש? האם הוא אינו חלק מהמסורת?

צורת המחלוקת מעידה על יסוד פנימי, שהוא מקור האומר ”יש אם למסורת”. דבריו מכוונים לעיין במקור שיטתו, ולעמוד על יסודה. הביטוי ”מסורת” בא לומר שעצם מציאות התורה בישראל שבאה לידי ביטוי במסירת התורה, היא הערך העליון אשר ממנו נובע לימוד התורה. ”מקרא” הוא תוצאה של המפגש של התורה עם האדם.

הסובר ש”יש אם למסורת” אומר, שעיקר הקשר של ישראל לתורה בא לידי ביטוי בעצם מציאות תורה בישראל. מן העיקר הזה נובע לימוד התורה והקשר המעשי של ישראל עם התורה. התורה כמות שהיא, עוד קודם שלומדים אותה ומקבלים ממנה - היא הערך העליון.

הסובר ש”יש אם למקרא” טוען, שהעיקר הוא הופעת התורה במציאות. התורה ניתנה על מנת שנלמד אותה ונקיים מצוותיה, ועל כן הקריאה - המפגש שלנו עם התורה - הוא העיקר.

¹ המקומות צוינו במסורת הש”ס לקידושין י”ח ע”ב.

הדרך שבה מובאות השיטות מעמידה אותנו על עומקן ועל מקור דבריהם של התנאים².

השתא דאתיא ענין זה לידן, נימא ביה מילתא. נשאל הרי"ף (שו"ת הרי"ף סי' א'), על הביטוי "אם", לעומת מקומות בהם נאמר "אב", כ"בנין אב", "אבות מלאכות", וכדומה. נראה, שבמקום שהדבר עצמו משתנה - אומרים אם, כגון "אם למקרא", ו"אם למסורת", שהמילה בה אנו דנים משתנה - לקרי או לכתיב. אולם במקום שהדבר עצמו עומד ללא שינוי, ולמדים ממנו לדברים אחרים - משתמשים במילה "אב". דבר זה קשור ליחס הכללי שבין האם והאב. האם היא היסוד המשתנה, והאב הוא היסוד הקבוע; האב הוא המשפיע, והאם - המקבלת. המשפיע אינו נתון לשינויים. האור שהוא משפיע שוה לכולם, והשינוי הוא במקבלים. המקבל קולט את האור על פי הכלים שבידו, ובשינויי המקבלים משתנה ההשפעה של האור. השינוי אינו באור אלא בהשפעתו - על פי המקבל.

² ועיי' בשיעור "קריאת שמע ככתבה" (עמ' 92), העוסק במחלוקת דומה.